

Asia: OPH-471-2019

Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen ylioppilastutkinnossa - määräysluonnos

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Diabetesliiton lausunto määräysluonnoksesta (13.2.2019) koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottamiseksi ylioppilastutkinnossa

Diabetesliitto kiittää Ylioppilastutkintolautakuntaa lausuntopyynnöstä ja tuo esiin seuraavat huomionsa määräysluonnoksesta:

Kohta 2. Hakemukset koesuoritusta heikentävän syyn ottamisesta huomioon ylioppilastutkinnossa:

Luonnoksessa sanotaan, että "[...]ukio-opinnoissa tai muissa opinnoissa havaittu tuen tarve ja toteutetut tukitoimet ovat keskeinen peruste erityisjärjestelyiden tarvetta arvioitaessa. Mikäli kokelas ei ole saanut tukitoimia, hakemuksessa ja sen liitteissä tulee yksilöidä, miten koesuoritusta heikentävä syy vaikuttaa ylioppilastutkinnossa suoriutumiseen [...]". Pelkkä diabeteksen hoito ei yleensä vaadi erityisiä tukitoimia lukioikäisten opetuksessa (poikkeukset huomioiden), joten aiempi tukitoimien tarve ei aina riittävästi kerro erityisjärjestelyjen tarpeesta koetilanteessa. Diabeteksen omahoito perustuu verensokeritason tarkkailuun ja ylläpitoon. Aivan kuten opetuksen aikana muutenkin, tulee koetilanteessa huomioida, että diabetesta sairastavilla on mahdollisuus diabeteksen omahoidon toimenpiteisiin. Tällaisia ovat verensokerin tarkistaminen mittaamalla tai jatkuvaa glukoosisensorointia käyttävillä sensorin arvon lukeminen, insuliinin pistäminen tai annostelu insuliinipumpusta ja ylimääräisten välipalojen nauttiminen.

Diabeteksen hoidossa tarvittavien välineiden tulee olla kokelaan käytettävissä ilman erillistä hakemusta erityisjärjestelyistä. Kohta 3 "Koetilanteen erityisjärjestelyt" turvaa tämän toteamalla, että "[...]lman lautakunnan erillistä lupaa kokelaalla saa olla tarvittaessa käytössään: resepti- ja käsikauppalääkkeitä, sairauden hoidossa välttämättömiä välineitä, langattomia hoitolaitteita,

edellyttäen että niiden käyttöä kyetään valvojen toimesta valvomaan [...].” Diabeetikoiden ei tule joutua hakemaan virallista lääkärinlausuntoa sairauden hoidon edellyttämistä lääkkeistä ja hoitotarvikkeista, joita koetilanteessa tulee olla mukana. Asia voidaan hoitaa kevyemmin lääkärin kirjoittamalla todistuksella, että henkilö sairastaa diabetesta ja tarvitsee kokeessa mukaansa tietyt, yksilöidyt hoitovälineet sekä ylimääräistä välipalaa. Diabetesliitto on valmistellut tällaisen todistuksen mallipohjan lääkärin käyttöön. Lääkärin laatimat ja allekirjoittamat vapaamuotoiset todistukset tulisi hyväksyä.

Luvun 3 kappaleessa ”3.1 Lisäaika kokeen suorittamiseen” todetaan, että ”[k]okelas voi saada erityisjärjestelynä lisäaika kokeen suorittamiseen. Lisäajan tarkoitus on antaa lisää vastausaika kokelaille, joiden kokeen suorittaminen on hidasta tai jotka tarvitsevat lepotaukoja kokeesta suoriutuakseen. Lisäaika voidaan myöntää kaksi tuntia.” Ehdotamme, että lisätään maininta ”lisäajan tarkoitus on antaa lisää vastausaika kokelaille, joiden kokeen suorittaminen on hidasta tai jotka tarvitsevat lepotaukoja kokeesta suoriutuakseen tai jotka tarvitsevat lisäaika sairauden hoitotoimenpiteisiin kokeen aikana.” Näin turvattaisiin lisäajan hakemisen mahdollisuus diabeetikoille ja muille sairauden hoidon vuoksi lisäaika tarvitseville. Lisäaika ei kuitenkaan olisi automaattinen diabetesta sairastaville vaan sitä voitaisiin myöntää kokelaan hakemuksen perusteella. Diabetes on hyvin yksilöllinen sairaus ja esim. stressitilanteet vaikuttavat eri tavoin eri ihmisillä.

Perusteena lisäajan mahdolliselle tarpeelle on, että diabeteksen omahoitoa ei voi koetilanteen ajaksi jättää tauolle ja omahoidon toteuttaminen vaatii kokelaalta koesuorituksen keskeyttämistä sekä konkreettisia toimia. Stressi voi vaikuttaa verensokeriin voimakkaasti, jolloin saatetaan tarvita tavanomaista tarkempaa seuranta. Verensokerien voimakkaat heittelyt ja hypo- tai hyperglykemiat vaikuttavat myös kognitiiviseen suoriutumiseen. Vaikutus esimerkiksi hypoglykemian jälkeen voi kestää jonkun aikaa, vaikka verensokeria korjattaisiinkin ylimääräisellä hiilihydraattipitoisella välipalalla. Korkeiden ja matalien verensokerien vaikutukset ovat hyvin yksilöllisiä ja niihin voi liittyä keskittymiskyvyttömyyttä, hermostuneisuutta, levottomuutta, hitautta, väsymystä, pahoinvointia ja koordinaatiokyvyn ongelmia. Verensokerin raja-arvot näille tuntemuksille vaihtelevat yksilöllisesti, joten seuranta on erityisen tärkeää kokeen aikana ja se vaatii lisäaika. Lisäaika mahdollistaisi diabetesta sairastaville kokelaille sen, että he pystyvät paremmin turvaamaan verensokeritason pysymisen toivottavalla tasolla, ja näin ollen myös parhaan mahdollisen suoriutumisensa koetilanteessa.

Perustelumuiustiossa ehdotetaan säilytettäväksi nykykäytäntö, jossa myönnetään vain yhtä lisäajan määrää, kahta tuntia. Perusteluna on, että muiden lisäaikojen myöntäminen vaikeuttaisi suhteettomasti koevalvontaa. Tässä kohtaa järjestelmä on jäykkä. Esimerkiksi diabetesta sairastavan kohdalla kahden tunnin lisäaika ei välttämättä olisi jokaisen kohdalla tarpeen ja kahden tunnin lisäaika saattaa tuntua turhan järeältä toimenpiteeltä, minkä vuoksi lisäaika ei tällöin myönnettäisi lainkaan. Tämä ei tietenkään ole kokelaiden edun mukaista, joten kehotamme tutkimaan mahdollisuutta myös tunnin lisäajan myöntämiselle. Esim. istumajärjestelyillä voitaisiin sijoittaa lisäaika saaneet kokelaat siten, että koevalvonta ei vaarantuisi.

Luku 4 ”Huomioon otettavat koesuoritusta heikentävät syyt”:

Kappaleessa 4.1. todetaan, että kokelaan tulee hankkia lääkärin lausunto sairaudesta tai vammaista. Lääkärinlausunto suositellaan laadittavaksi lautakunnan lomakkeelle tai se toimitetaan erillisenä liitteenä. Virallisen lääkärinlausunnon toimittamisen sijaan voitaisiin esim. diabetesta sairastavilta hyväksyä lääkärin antama vapaamuotoinen todistus. Etenkin, mikäli varsinaisia erityisjärjestelyjä ei tarvita, tulee lääkärin vapaamuotoisen todistuksen riittää todistukseksi tarvittavista kokeen aikana mukana olevista lääkkeistä ja sairauden hoitovälineistä (ks. aiempi kommenttimme luonnoksen kohtaan 2.)

Kohta 5 Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen arvostelussa:

Ylioppilastutkintolautakunta luokittelee sairauden ja vamman vaikutuksen koesuoritukseen neliportaisella asteikolla: ei vaikuta, vaikuttaa jonkin verran, vaikuttaa merkittävästi ja vaikuttaa erittäin paljon. Tämä asteikko on moniselitteinen ja tulkinnanvarainen. Arvio esimerkiksi verensokeritasojen vaikutuksesta koesuoritukseen on hyvin hankala tehdä. Todennettavaksi tulee tällöin paitsi itse vaikutus, myös vaikutuksen voimakkuus. Etukäteen lääkärinlausuntoon tms. perustuva arvio ei välttämättä vastaa koetilanteen olosuhteita. Mikäli kokelas koetilanteessa joutuu tavanomaista enemmän tarkkailemaan verensokeriaan tai mikäli hänellä on paljon normaalikoulupäivästä poikkeavia matalia tai korkeita verensokeriarvoja, jotka edellyttävät häneltä hoitopäätöksiä lisäinsuliinista tai lisähiilihydraateista, tulisi hänellä olla mahdollisuus kertoa tästä koevalvojalle ja saada asiasta merkintä koepöytäkirjaan. Tällaisissa tilanteissa kokelaalla tulisi olla mahdollisuus pyytää tämän seikan huomioon ottamista arvostelussa myös jälkikäteen, ei pelkästään ennen koetilaisuutta.

Janne Juvakka

Toiminnanjohtaja

Suomen Diabetesliitto ry

Lisätiedot: Laura Tuominen-Lozic, sosiaali- ja terveystieteellinen asiantuntija, p. 0400 723 655, laura.tuominen-lozic@diabetes.fi

Tuominen-Lozic Laura
Suomen Diabetesliitto ry